

TERUGKOPPELING OPHAALRONDE WAT GEDAAN KAN WORDEN OM ONDERNEMERS TE HELPEN

DATUM 01-02-2022
VAN Robert Strijk
AAN Provinciale Staten

Aanleiding/context

De ChristenUnie heeft voor het vragenhalfuurtje op 12 januari 2022 een bijdrage ingediend met de vraag om in gesprek te gaan met ondernemers, gemeenten en andere relevante partijen om in beeld te brengen wat gedaan kan worden om ondernemers te helpen. Dit memo biedt inzicht in de belangrijkste opbrengsten van deze ophaalronde. Allereerst is een korte terugkoppeling van de gesprekken met INretail/ Lokaal Retailbelang, VNO NCW en Koninklijke Horeca Nederland uitgewerkt (onderdeel A). Vervolgens is een terugkoppeling uitgewerkt van het contact met gemeenten over wat ondernemers nodig hebben, met aandacht voor de huidige problematiek, potentiële oplossingen/mogelijkheden om ondernemers te helpen en benodigdheden voor een toekomstbestendige binnenstad/dorpskern op de lange termijn.

Samenvatting

- De gesprekken met INretail/Lokaal Retailbelang, VNO NCW, Koninklijke Horeca Nederland en gemeenten hebben benadrukt dat veel ondernemers in zwaar weer verkeren. De opening van winkels en recentelijk ook de horeca biedt deze branches enige lucht, desondanks vallen faillissementen niet uit te sluiten. Duidelijk is dat ondernemers in de 'niet-essentiële' sectoren het zwaar hebben en dat de steunmaatregelen, zoals de NOW 7 en de TVL, ontoereikend worden gevonden.
- Belangrijke korte termijn oplossing voor de problematiek is volgens ondernemers het volledig compenseren van ondernemers voor geleden financiële schade. Als alle beperkingen verdwijnen en ondernemingen weer kunnen gaan functioneren dan zullen vooral financiële aspecten bepalen of bedrijven door kunnen gaan of niet. Reserves zijn verbruikt en ondernemers kunnen geen risico meer nemen op nieuwe lockdowns. De bedrijven in deze branches die overleven zullen naar verwachting vooral moeite hebben personeel te vinden en te behouden.
- Zaken waar ondernemers baat bij kunnen hebben variëren sterk. Een voorbeeld is ondersteuning bij verdere digitalisering (click en bricks) en nieuwe omzetmogelijkheden voor winkelondernemers (doorgroei naar conceptwinkel met meerdere functie en mixed use van winkelformule). Ook kunnen ondernemers gebaat zijn bij lokale samenwerking om gezamenlijk creatieve ideeën tot uitvoering te brengen. Verder worden de hoge huurprijzen als extra last ervaren bovenop de vaak toch al benarde financiële situatie. Volgens ondervraagden zou de provincie hier een rol kunnen spelen met o.a.:
 - Hulp bij financiële bedrijfsvoering,
 - Financiële ondersteuning van gemeenten bij plannen,
 - Het opzetten van fondsen,
 - Ondersteuning om het professionaliseren van besturen van ondernemersverenigingen mogelijk te maken,
 - Ondersteuning met gesprekken met vastgoedeigenaren,
 - Inrichten van beroepentuinen voor winkeliers/horeca die zich richten op het opleiden van personeel,
 - Inzet richting het Rijk over overbruggingsmogelijkheden voor belastingen die moeten worden terugbetaald en andere berekeningsmethodiek en
 - Flexibilisering detailhandelsbeleid en actief meedenken met gemeenten.
- Kijkend naar de lange termijn en de relatie leggend met een toekomstbestendige binnenstad/dorpskern wordt het belang gezien van een integrale aanpak met een aantal elementen: binnenstedelijke verdichting,

grotere multifunctionaliteit, duurzame mobiliteit, sterke cultuur sector en een aantrekkelijke, duurzame openbare ruimte. Een uitdaging die wordt gezien is het compact maken van winkelcentra en aandacht voor branchering (meerdere soorten bij elkaar, combinaties met zorg, maatschappelijk, onderwijs). Op langere termijn kunnen de (kleinere) binnensteden gaan opbloeien door meer overlap te zoeken met werk. Ook is het voor de langere termijn van belang om na te gaan of er in gezamenlijkheid niet alleen tot een betere samenwerking kan worden gekomen tussen alle stakeholders en daar procesmatig ondersteuning in te bieden, maar ook te kijken of er met fysieke ingrepen ook aan de aantrekkelijkheid, levendigheid en vitaliteit van centra kan worden gewerkt.

A. Terugkoppeling gesprekken INretail/ Lokaal Retailbelang, VNO NCW en Koninklijke Horeca Nederland

INretail heeft als branchevereniging veel contact met winkeliers en onderschrijft het beeld van de nootlijdende situatie waarin veel ondernemers verkeren. Dit bleek ook uit een gesprek met Koninklijke Horeca Nederland (KHN) regio midden Nederland, dat in december 2021 al plaats heeft gevonden. Ook tijdens dat gesprek kwam de economische problematiek in de horeca en vooral de belastingschulden van ondernemers naar voren. Recent contact met VNO NCW bevestigt eveneens de benarde situatie van veel ondernemers als gevolg van de coronacrisis. Volgens INretail blijven winkels in binnensteden zijn zeer gewenst wanneer wordt gekeken naar leefbaarheid, echter is de verwachting dat het aantal winkels de komende jaren met 20-30% zal afnemen. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door corona maar anderzijds zijn er momenteel ook te veel winkels voor een gezonde markt. Het is wenselijk dat gemeenten gaan nadenken over hoe de binnensteden en dorpskernen vitaal blijven. INretail werkt zelf diverse processen in t.b.v. kennisdeling, het bieden van capaciteit en het organiseren van congressen. Belangrijk punt in het kader van vitale centra is dat gemeenten hoe vitale centra gecreëerd kunnen worden en hoe daaraan uitvoering gegeven kan worden. Winkels zullen aanwezig blijven in centra maar zullen steeds meer gaan mengen met andere functies. Uiteindelijk is het van belang om na te denken hoe gebieden qua ruimtelijke ordening georganiseerd moet worden, centraal daarbij is behouden van gezonde en bruisende binnensteden en dorpskernen. De provincie kan daarin richting gemeenten (en ondernemers) verschillende rollen nemen, van het faciliteren van kennisdeling tot het actief meedenken over detailhandelsontwikkelingen en wellicht het geven van financiële impulsen. INretail en Lokaal Retailbelang geven aan dat een provinciale rol in het faciliteren van processen om te komen tot vitale en gezonde binnensteden en het nemen van een aanjaagfunctie, essentieel zijn om gemeente succesvol te laten komen tot vitale centra. Op dit punt zal ambtelijk worden doorgepraat met INretail en Lokaal Retailbelang. Verder zal de samenwerking en afstemming op dit thema zal worden voortgezet.

B. Terugkoppeling contact met gemeenten over wat ondernemers nodig hebben

Onderstaand is een terugkoppeling uitgewerkt van het contact dat met gemeenten heeft plaatsgevonden over wat ondernemers nodig hebben. Onderstaande punten geven een beeld hoe vanuit gemeenten (mede o.b.v. input vanuit centrummanagers en ondernemers) wordt aangekeken tegen de huidige problematiek, potentiële oplossingen/mogelijkheden om ondernemers te helpen en benodigdheden voor een toekomstbestendige binnenstad/dorpskern op de lange termijn.

Huidige problematiek bij ondernemers (in centra)

- Veel gemeenten geven aan dat ondernemers in de centra te kampen hebben met problemen als gevolg van de lockdowns en de coronacrisis. Problematiek lijkt vooral te leven bij 'niet essentiële' ondernemers zoals winkels, horeca, evenementen, leisure, etc. Deze problematiek leeft, in beduidend mindere mate, maar toch ook bij een aantal 'essentiële' ondernemers, die door de gedwongen winkelsluiting van ondernemers in de buurt, beduidend minder aanloop hebben gekregen. Nu alle winkels en contact beroepen sinds 15 januari weer open mogen lijkt de pijn voor o.a. winkels wat te verminderen, maar de horeca (die pas recentelijk is geopend), heeft het nog steeds zwaar. In gemeenten leeft het idee dat diverse ondernemers wellicht al technisch failliet zijn.

- Ondernemers die nog niet al te lang geleden zijn opgestart, of ondernemers die hun bedrijfsplannen hebben aangepast tijdens de coronajaren, ervaren onder andere problemen. Hun jaarcijfers tonen ten opzichte van het referentiejaar niet de nieuwe situatie aan. Ook komt het punt van voorraad terug. Die is niet verkocht en/ of om succesvol te kunnen heropenen en klanten te trekken, dient er nieuwe voorraad te zijn. De financiering daarvan kan door de liquiditeitspositie een probleem zijn. In de horeca hebben een aantal zich weten aan te passen door afhalen te introduceren. Of de zaak anders in te richten (passend bij de dan geldende coronamaatregelen). Door de wisselingen naar telkens andere situaties moet de inrichting steeds worden aangepast. Dit zijn allemaal meerkosten.
- De signalen die gemeenten met name oppikken vanuit ondernemers is dat de pijn van de crisis oneerlijk verdeeld wordt. Ondernemers in het centra hebben het mentaal en financieel zwaar. Mentaal omdat er voor ondernemers perspectief ontbreekt voor de lange termijn, ze op dit moment continue in de overlevingsstand moeten staan, continu flexibiliteit wordt gevraagd (op- en afschalen), maatregelen en coronaregels zich alleen richten op de korte termijn en ze problemen hebben om personeel te vinden en vast te houden. Financieel omdat de rek er uit is. Tijdens de 3 lockdowns dekken click & collect en bezorgen op géén enkele manier de schade, de thans beschikbare steunmaatregelen voor ondernemers dekken absoluut niet de werkelijke schades en reserves van bedrijven zijn verdwenen na 3 lockdowns in 2 jaar tijd. De laatste lockdown heeft voor veel ondernemers net dat laatste beetje vet wat opgebouwd was weer laten verdwijnen. Het gevoel bestaat bij gemeenten dat als daar als overheden gezamenlijk niet aan gedaan wordt, het risico bestaat dat we uitgeholde winkelgebieden krijgen. Dit gaat ook ten koste van de sociale ontmoetingsfunctie die centra hebben.
- Ondernemers zien hun levenswerk in rook opgaan en zullen vermoedelijk jaren moeten herstellen. Daarnaast wordt door ondernemers aangegeven dat de steunmaatregelen eigenlijk geen soelaas meer bieden. De steunmaatregelen, zoals de NOW 7 en de TVL, zijn ontoereikend. Juist de sectoren die het echt zwaar hebben lopen nu tegen de berekeningsmethode (peildatum) aan die voor deze regelingen wordt gehanteerd. Hoewel de landelijke steunmaatregelen bijdragen aan het hoofd boven water houden, hebben veel ondernemers hun spaargeld en pensioen moeten aanspreken. De financiële zorgen zijn groot, ook door het (op termijn) terugbetalen van eerdere maatregelen of uitstel belastingen. Het zou gemeenten niet verbazen als er dit jaar diverse ondernemers failliet gaan.
- In (winkel)centra in de wat kleinere kernen zijn nog niet op grote schaal faillissementen zichtbaar, maar in een stad als Utrecht is de coronacrisis ook te merken in fysieke zin aan het aantal leegstaande winkels. In kleinere kernen wordt een toename aan faillissementen en leegstand in de nabije toekomst ook zeker niet uitgesloten.
- In de centra valt op hoofdlijnen onderscheid te maken in een aantal segmenten en de gevolgen van de coronacrisis en de lockdowns:
 - Voor de retail/detailhandel is het een zegen de winkels zaterdag 15 januari weer open mochten. Verder bestaat er een wisselend beeld over de impact van covid19 en de lockdowns of retail/detailhandel. Enkele gemeenten geven aan dat de impact (nu de winkels weer open mogen) lijkt mee te vallen, als zijn de verwachtingen onzeker. De impact van de lockdowns lijkt bij enkele grote ketens (voor zover bekend) relatief gering is. De wat kleinere en lokale winkels hebben veelal twee slechte jaren gedraaid. De non food-winkeliers (vooral kledingzaken en interieurzaken die het moeten hebben van toeloop) hebben terugvallende omzetten. Voor de kerstperiode was funest omdat dan winkeliers hadden ingekocht en niet wisten te profiteren van mensen in de stad (geen festivals, geen dagjesmensen, geen mensen in horeca). Ook de huishoudzaken (Hema, Blokker) verkopen veel minder. Bepaalde winkels houden hoofd juist wel boven water (bijvoorbeeld interieurzaken die profiteren van mensen die verbouwen, of kledingzaken die verkopen via internet). Het aantal faillissementen is tot op heden relatief beperkt gebleven, maar er worden nog flink wat faillissementen verwacht als de rijksondersteuning stopt of terugbetaald moet worden.
 - Voor de horecaondernemers zijn de problemen een stuk groter. Was de situatie voor de laatste lockdown al niet rooskleurig o.a. door personeelsgebrek, nu zijn de meeste ondernemers in deze branche de wanhoop nabij en worden de financiële problemen nog een stuk groter. Er wordt gevreesd voor faillissementen. Daarmee zal de leefbaarheid in binnensteden onder druk komen te staan.

- Voor de evenementensector is de situatie nog schrijnender. Door het aankondigen c.q. verlengen van maatregelen die een dag later in gaan neemt het begrip voor en vertrouwen in de overheid af aangezien evenementen, in vergelijking met winkels, horeca en musea, een lange voorbereidingstijd hebben. Daarnaast zijn de zorgen over de continuïteit en met name het opstarten van evenementen in 2022 onverminderd hoog. Immers, de financiële buffers zijn verbruikt, de kosten zijn gestegen, de betalingsregimes bij toeleveranciers verstrakt en het consumentenvertrouwen (kaartjesverkoop voor evenementen) is laag.
- Gemeenten geven aan tijdens de coronacrisis ook zelf al geacteerd te hebben door ondernemers (financieel) tegemoet te komen, bijvoorbeeld in de huur voor terrassen, maar ook door tijdelijk ruimere terrassen toe te staan, openingstijden te verruimen, het eenvoudiger te maken om terrasverwarming te realiseren en belastingen te verlagen. Het lijkt vooral een kwestie van maatwerk toepassen en op vragen en verzoeken van ondernemers – zeker in deze coronatijd – snel en adequaat te handelen.
- Diverse gemeenten geven aan dat tijdens de lockdowns ondernemers, bijvoorbeeld in de horeca zich hebben gericht op afhalen en daarmee nog beperkte omzet konden draaien. Daarnaast wordt opgemerkt dat ondernemers nu proberen om hun winkel/bedrijf zo breed mogelijk uit te breiden met neven activiteiten. Ze gaan opzoek naar alternatieven om risico te spreiden.

Potentiële oplossingen/mogelijkheden om ondernemers te helpen

- Belangrijke korte termijn oplossing is het volledig compenseren van ondernemers voor geleden financiële schade, maar daarin is de landelijke overheid aan zet. Mogelijk dat een lobby richting het kabinet op het gebied van maatwerk m.b.t. financiële compensatie en het meer toepassen van maatwerk, effect kan sorteren.
- Verder geven gemeenten aan al veel inzet te hebben gepleegd in de zin van ondersteuning, morele support en verder vormen van niet financiële hulp. Als alles weer open kan gaan zullen vooral financiële aspecten bepalen of bedrijven door kunnen gaan of niet. Reserves in de genoemde branches zijn verbruikt en ondernemers kunnen geen risico meer nemen op nieuwe lockdowns. De bedrijven die overleven zullen vooral moeite hebben personeel te vinden en te behouden. Hier kan de provincie mogelijk een rol spelen. Te denken valt aan projecten om bv inactieven op de arbeidsmarkt voor deze sectoren warm te krijgen. Of aanpassingen van bedrijfsvoering om schaarste aan geschikt personeel te ondervangen tot het hulppakket toevoegen. Een ander perspectief dat door gemeenten werd geschetst is inzetten op om-her-bijcholings 'vouchers' (hoewel daar natuurlijk al regelingen voor zijn) met zeer beperkte voorwaarden. Hierdoor wordt het voor jonge ondernemers die in zwaar weer zitten aantrekkelijk om een overstap te maken. Wellicht kan de provincie in overleg met de uitkeringsinstanties, werkgeversorganisaties daar een rol in vervullen en met hen diverse 'varianten' uitdenken.
- Vanuit financieel oogpunt geven gemeenten aan dat ondernemers o.a. gebaat kunnen zijn bij extra financiële ondersteuning voor zzp'er (vanwege regelgeving kan geen/beperkt steun worden aangevraagd als een partner werkte, de TOZO er niet meer was en hoewel de BBZ verruimd was, die ook niet echt geschikt was voor veel zzp'ers). Andere directe financiële oplossingen worden door gemeenten (o.b.v. input vanuit overnemers) gezien in korting of kwijtschelding op lokale lasten/belastingen, verlenging van de CoronaCheckApp-vergoeding, extra financiële ondersteuning voor versterking administratieve ondersteuning en ondersteuning van uitvoeringsactiviteiten van winkelgebieden, winkeliersverenigingen en ondernemersverenigingen.
- Een andere mogelijkheid die wordt gezien is ondersteuning bij verdere digitalisering (click en bricks) en nieuwe omzetmogelijkheden voor winkelondernemers (doorgroei naar conceptwinkel met meerdere functie en mixed use van winkelformule). Inzet van business developers kan helpen bij de digitaliseringsslag van kleinbedrijven. In de huidige coronasituatie ontbreekt de investeringskracht om een dergelijke website met winkelfunctie aan te schaffen. Er kan gedacht worden aan gezamenlijk een regionaal platform oprichten, gezamenlijke inkoop van websites (schaalvoordelen), of simpelweg scholing in het opzetten van een webwinkel. Tijdens de Corona periode was dit mogelijk door het ondersteuningsprogramma Nu Digitaal dat de provincie en de gemeente mogelijk hebben gemaakt. Dit ondersteuningsprogramma is inmiddels afgerond en hoewel er binnen het programma verschillende ondernemers zijn geholpen zijn geven gemeenten aan er nog lang niet te zijn. Bij veel ondernemers is het gevoel van urgentie voor digitalisering verdwenen op het moment dat zij weer hun deuren konden openen

en leven zij in de waan van de dag dat zij gewoon weer op dezelfde voet verder kunnen, daarmee zijn zij heel kwetsbaar in de periodes waarin maatregelen worden op- en afgeschaald.

- Voor de hele korte termijn hebben ondernemers in centra vooral behoefte aan samenwerking met de lokale overheid om te kijken we gezamenlijk op een verantwoorde manier een impuls geven kan worden aan de vaak creatieve ideeën van onze ondernemers. Een brief of bredere lobby vanuit de regio richting de Rijksoverheid, kan daar natuurlijk ook aan bijdragen.
- Daarnaast is het belangrijk om met gemeente en provincie ondernemers die kwetsbaar zijn te helpen om daar waar nodig hun business model aan te passen, na te denken over de manier waarop ze een meer hybride bedrijfsvoering kunnen voeren en daarmee flexibeler en weerbaarder zijn. Dit kan bijvoorbeeld door het opzetten en ondersteunen van coach cafés (kijk maar eens op <https://centrumcoachcafe.nl>), masterclasses en intervisie voor ondernemers waarbij zij elkaar sterker maken, ervaring en kennis uitwisselen en van elkaar leren.
- Ook blijkt er een verschil te worden gezien tussen ondernemers met eigen panden en ondernemers met huurpanden. Ondernemers in huurpanden hebben het extreem zwaar. De vaak hoge huurprijzen drukken als een last op de financiële positie van ondernemers. Verlichting op dat punt zou ondernemers kunnen helpen.
- Om de geleden schade zoveel mogelijk in te halen na deze lockdown, zou een perspectief waarbij alle belanghebbende meewerken om het consumentenvertrouwen terug te winnen een positieve impuls geven.
- Een provinciale rol zou volgens ondervraagden daarnaast nog gevonden kunnen worden in:
 - Een traject zoals de provincie nu voert met de 'subsidieregeling versterking vitale binnensteden, dorpskernen en winkelcentra' draagt op de lange termijn bij aan oplossingen in centra. Naast de procesgeldende die met de subsidieregeling voor vitale binnensteden beschikbaar zijn gesteld ook het beschikbaar stellen van gelden voor de uitvoering van plannen. Als een vervolg op de eerdere subsidieregeling waarmee ook gewerkt kan worden aan zichtbaar resultaat in Utrechtse centra. Gemeenten hebben daarnaast zelf ook initiatieven lopen op ondernemers te helpen en centra vitaler te maken. Aanvullende budgetten vanuit de provincie zijn gewenst.
 - Een bijdrage vanuit de provincie in een BIZ fonds. Waardoor er voldoende financiële armslag is om met de juiste acties de binnenstad weer aantrekkelijk in te richten en op de kaart te zetten. Daarvan profiteren alle ondernemers in de binnenstad, maar ook de inwoners (en bezoekers). De afgesproken heffing kan daardoor een of twee jaar worden gekort. Je zou daarbij eventueel ook een onderscheid kunnen maken door de hoogte van de bijdrage die de ondernemers zelf betalen, het eerste jaar te laten afhangen van het feit of ze gedwongen zijn geweest de deuren te sluiten.
 - Het starten van een fonds dat investeert in ondernemers in zwaar weer; dat bijdraagt aan noodzakelijke investeringen om weer goed te kunnen draaien/zichtbaar te zijn, nieuwe voorraad aan te schaffen etc. Dit kan een fonds zijn dat bijdragen om niet verstrekt, of een soort van revolving fund. Voorwaarde is wel dat het fonds snel kan handelen. En aan de voorkant zeer goed geformuleerde criteria heeft.
 - Opzetten van een loket waar de ondernemer kan laten checken of hij/zij echt alle regelingen goed in beeld heeft of hulp bij het aanvragen daarvan. Andere mogelijkheid is het faciliteren van buddy-trajecten faciliteren vanuit de provincie (niet alleen financiële steun, maar helpen met financiële bedrijfsvoering) en/of ondernemers ondersteunen om het professionaliseren van besturen van ondernemersverenigingen mogelijk te maken en/ of inrichten van beroepentuin voor winkeliers/horeca die zich richten op het opleiden van personeel.
 - Aanpak van de leegstand, dit vraagt om intensiever contact met vastgoedeigenaren, ondernemers en overige initiatieven die de leegstand invullen en dat kost tijd én geld. Provincie kan daarin bijvoorbeeld ondersteuning bieden bij gesprekken met vastgoedeigenaren.
 - Het Rijk attenderen op de terugbetaalregeling van de belastingdienst (deze wordt niet realistisch geacht). Of verhalen van ondernemers over de steunpakketten verzamelen, deze bundelen en terugkoppelen naar het Rijk.
 - Detailhandelsbeleid flexibeler maken, waarbij provincie meer kan meedenken met gemeenten.

- De initiatieven van de provincie in de vorm van het ontwikkelplein en URECA staan dicht bij de ondernemers en vanuit de vragen die daar binnen (zullen gaan) komen kan zij goed de samenwerking zoeken en projecten opzetten voor én met ondernemers.
- De huidige Bbz regeling is te ingewikkeld en hoogdrempelig, hierdoor wordt er bijna geen gebruik van gemaakt, ook niet door ondernemers die er wel recht op hebben. Mogelijke oplossing kan zijn het doen van pilots om te kijken of de uitvoering van deze regeling laagdrempeliger te maken is.

Benodigheden voor een toekomstbestendige binnenstad/dorpskern op de lange termijn

- Binnensteden hebben een integrale aanpak nodig met een aantal elementen: Binnenstedelijke verdichting, Grotere multifunctionaliteit, Duurzame mobiliteit, Sterke Cultuur sector en een Aantrekkelijke, duurzame openbare ruimte. Hiervoor zijn nieuwe fiscale en juridische instrumenten nodig om meer grip op vastgoed te krijgen. Verder zijn nieuwe verdienmodellen nodig om de transformatie van binnensteden echt op gang te krijgen. Stedelijke herverkaveling, publieke prikkels en publiek - private fondsen kunnen bijdragen aan herverdeling van functies in de binnenstad. Pilots bijvoorbeeld in de vorm van een architectenprijsvraag voor moeilijke panden waarbij men wel voor openstaat voor denken over transformatie maar het gewoon niet ziet, helpen ook.
- Nog meer betrokkenheid en samenwerking faciliteren voor centrumfuncties en ondernemers en vastgoedeigenaren. Voor de binnenstad bijv. extra investeren in de ontwikkeling van binnenstadskwartieren. Dit om enerzijds gericht bezoek te stimuleren en herkenbaarheid en aantrekkelijkheid van de binnenstad te vergroten. Anderzijds om betrokkenheid van en samenwerking tussen de ondernemers en bewoners en andere belanghebbenden te activeren.
- Meer ruimte maken voor de voetganger en verblijfsmogelijkheden en hierop investeren.
- Culturele activiteiten ook als onderdeel van mixed use transformatie van de binnenstad meer centraal stellen in geheel van aanwezige functies en voorzieningen. En hierop programmeren en financieren.
- Flexibiliteit/maatwerk in het hulpaanbod van de provincie helpt ook. Daarmee kan beter worden ingespeeld op de lokale situatie en wat in die situatie het meest toevoegt.
- Compact krijgen van winkelcentra, aandacht voor branchering (meerdere soorten bij elkaar, combinaties met zorg, maatschappelijk, onderwijs) en check op de toekomstbestendige bestemmingsplannen.
- Op langere termijn kunnen de (kleinere) binnensteden gaan opbloeien door meer overlap te zoeken met werk. Huidige winkelgebieden worden nu al aangevuld met andere partijen die een binnenstad levendig maken. Cultuur, horeca, en toerisme en marketing zijn dan belangrijk. Naast cultuur, horeca, musea, ateliers kan het nog breder naar de rol van ZZP'ers en werkers worden gekeken. Binnensteden met werkplekken kunnen zorgen voor meer levendigheid/vitaliteit. Dus een nieuw (post-covid) programma kan iets zijn in de trant van "De binnenstad/ landelijke kern als aantrekkelijk woon/winkel/cultureel/festival/toeristisch/verblijf en/of werk en ontmoetingsgebied).
- Voor de langere termijn is het van belang om na te gaan of er in gezamenlijkheid niet alleen tot een betere samenwerking kan worden gekomen tussen alle stakeholders en daar procesmatig ondersteuning in biedt, maar ook kijkt of er met fysieke ingrepen ook aan de aantrekkelijkheid, levendigheid en vitaliteit van centra kan worden gewerkt. Daarvoor zijn dan uiteraard wel de benodigde middelen nodig.
- Omdat gemeenten zien dat de functie van binnensteden al een tijd aan het veranderen is, stelt dit andere eisen aan de openbare ruimte. In de afgelopen periode hebben gemeenten ook gezien dat het belangrijk is om scherpe keuzes te maken in de binnenstad waar iedereen ruimte vraagt en de ruimte op sommige plaatsen beperkt is. Dit vraagt om structurele (financiële) middelen om te kunnen investeren in de kwaliteit van de openbare ruimte, en financiële stimuleringsregelingen om vergroening en verduurzaming in gang te zetten en te versnellen.
- Om binnensteden in de toekomst ook goed te kunnen laten functioneren is het belangrijk om met elkaar actief regie te kunnen voeren, hierbij is data onmisbaar en zullen ondernemers, gemeente en provincie moeten werken aan een dashboard waarbij de belangrijkste kpi's van het bedrijf binnenstad in beeld worden gebracht (ontwikkeling van bezoek, kwaliteit van bezoek (herkomst, verblijfsduur, combinatiebezoek en bestedingen)) en in de gaten worden gehouden.
- Op de lange termijn gaat het om een vitaal centrum, met aandacht voor vergroening, verduurzaming, plekken om elkaar te ontmoeten. Het accent gaat van winkelen naar beleven, van winkelstad naar

complete binnenstad. De provincie zou aan dergelijke programma's kunnen bijdragen door met name extra financiering voor vergroening/verduurzaming van de openbare ruimte beschikbaar te stellen.

- Mogelijke inzet van de provincie kan worden gezien in een fonds waardoor de onrendabele top bij het omturnen van overbodig winkelveastgoed naar andere bestemmingen, kan worden gefinancierd. De impulsaanpak vanuit het Rijk draagt bij aan grote transformaties. In totaal boven de 5 miljoen met maximale bijdrage van 20%. Wat er ontbreekt is een regeling die bijdraagt aan kleinere transformaties.
- Aanvullende financiering voor regie op het proces (procesgelden) en extra gelden of fondsen om maatregelen te kunnen treffen. Te denken valt aan transformatievergoedingen, verplaatsingskosten, en herontwikkelingskosten.
- Een toekomstbestendige detailhandel zal on en offline aan elkaar koppelen zodat dit elkaar versterkt. Hier zijn niet alle winkels op ingericht, ze maken stappen maar zijn er zeker nog niet.
- Een uitvoeringsprogramma om nog meer activiteiten te koppelen van kunst, cultuur, horeca en detailhandel. Ook de uitstraling van monumenten is erg belangrijk voor het aanzicht en aantrekkelijkheid van een binnenstad. Daarbij ook achterstallig onderhoud van monumentale panden in privé-eigendom.
- Woningbouw en ruimte om te bouwen: het toevoegen van woningen biedt een groter verzorgingsgebied/ klantenbestand voor winkels, scholen, OV, voorzieningen waarmee kernen vitaal blijven.
- Ruimte voor ondernemen door ruime openingstijden (gaan gemeente over), flexibel RO beleid, snel kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen.
- Flexibel RO -beleid: creatief meekijken met gemeentelijke bestemmingsplannen en snel en wendbaar zijn. Wees niet bang voor uitzonderingen op de regel die precedent kunnen geven maar omarm het juist. Zet druk bij het rijk als nieuwe concepten (zoals BLURRING) tegen landelijke wetgeving oplopen.
- In (RO) beleid onderscheid maken in type centra en dit meer accepteren en erkennen.
- Om binnensteden bereikbaar te houden is het ook hard nodig om met elkaar te werken aan slimme oplossingen voor distributie, het ophalen en bezorgen van pakketten en afvalinzameling. Want logistieke stromen doen ook een beroep op de schaarse ruimte die er is.
- Goed OV: veel en goed OV langs de stadskernen (meer bussen, meer trams etc.)
- Ook bij de uitvoering en evaluatie van project vitale binnenstad zullen gemeenten en ondernemers nieuwe inzichten opdoen.